

GRUNNLAGSDOKUMENT
OM KVINNERS OG MENNS
TJENESTE
I MENIGHETEN

Vedtatt i HS i to omganger, siste gang 24/11-2007
Vedlegg av 19/3-2010

Det evangelisk-lutherske kirkesamfunn

KVINNERS OG MENNS TJENESTE I MENIGHETEN

Utarbeidet av en komité nedsatt av Hovedstyret 4. juni 2004 (sak 22/04), jf. foreløpig fremlegg i Hovedstyrets møte 9. juni (sak 21/06) og 1. desember 2006 (sak 48/06).
Vedtatt i HS i to omganger, siste gang 24/11-2008

Innhold:

- 1 Mann og kvinne skapt i Guds bilde
- 2 Jesus og kvinnene
- 3 Nådegavene
  - 3.1 Alle kristne har en nådegave
  - 3.2 Lemmer på Kristi kropp
  - 3.3 Kvinners tjeneste og nådegavene
    - 3.3.1 Kvinner i arbeid for og med evangeliet i de paulinske menigheter
    - 3.3.2 Profetisk tale i NT
- 4 Det kristne fellesskap som Guds familie/Guds husfolk – med egne 'husordninger'
- 5 Underordning og hodestruktur
  - 5.1 Menighetsledelse og underordning – 1 Tim 2
  - 5.2 Hode-strukturen
    - 5.2.1 Hode-strukturen – hvorfor bare i hjem og kirke?
- 6 Hyrde- og læreembetet – et apostolisk mannsembete
- 7 Noen hermeneutiske overveielser
  - 7.1 Den gang da, men ikke her og nå?
  - 7.2 De to "tekstrekker"
- 8 Epilog
- 9 Praktiske konsekvenser

Vedlegg om 1. Kor. 14.33b-38

1. Mann og kvinne skapt i Guds bilde – komplementaritet og polaritet

Gud har skapt mennesket som mann og kvinne. Ifølge Bibelens skapelsesfortellinger er kjønnspolariteten (= den positive og gudgitte spenning mellom mann og kvinne) og kjønnsforskjellen en del av Guds skaperverk og en manifestasjon av gudbilledligheten (1 Mos 1,27). Maskulinitet (det å være mann) og feminitet (det å være kvinne) er vesentlig for menneskets identitet: Mannen som mann og kvinnen som kvinne utfyller (kompletterer) hverandre, på en berikende, identitetsskapende måte. De er skapt for hverandre og er tilpasset hverandre i gjensidig avhengighet.

Kvinnen er mannens tilsvarende og motsvarighet ("hjelper", 1 Mos 2,18) og har samme verd, rang og status som mannen, hun er hans "like" ("en hjelper som er hans like, 1 Mos 2,18). Å være mannens "like" er imidlertid ikke det samme som å være mannen "lik". Det er ulikhetene snarere enn likhetene som bidrar til enhet og helhet. Skapelsesfortellingene tegner bildet av mann og kvinne som en komplementær enhet, en Guds orden til velsignelse og frigjøring.

I syndefallet skjer det en pervertering (= ødeleggende fordreining) av det gudgitte velsignede forhold mellom mann og kvinne. Samhørighet og fellesskap erstattes av fremmedgjøring og splittelse, tillit av mistillit og mistenkeliggjøring, nærhet av avstand og åpenhet av tillukkethet. Denne pervertering oppheves i Kristus. I ham skapes vi på nytt etter Skaperens bilde (jf. Kol 3,10), det vil blant annet si: til mann og kvinne i et samspill der de utfyller hverandre. Paulus fremholder i 1 Kor 11,11 at "i Herren" er mannen ikke (noe) uten kvinnen og kan ikke tenkes uten henne og kvinnen ikke (noe) uten mannen og kan ikke tenkes uten ham. Apostelen understreker at det er etter Guds plan og vilje at mann og kvinne er tilpasset hverandre i gjensidig avhengighet: Det er "fra Gud" (1 Kor 11,12), det vil si: Gud vil det slik. Men enheten opphever ikke ulikheten, men snarere forutsetter den.

2. Jesus og kvinnene

På bakgrunn av det religiøs-sosiale miljø som dominerte i Jesu samtid, er den måte Jesus møtte kvinnene på og hans holdning til dem, påfallende. Evangelistenes fortellinger om dette viser hvordan barrierer nedbrytes, grenser sprenges og tabuer brytes. Jesus møter kvinnene på en – målt med datidens målestokk – uhørt åpen, respektfull og inkluderende måte. Han henvender seg ofte i all offentlighet til kvinner, noe menn sjelden gjorde. Han bruker kvinner som eksempler i mange av sine lignelser, i motsetning til rabbinerne som unnlot å nevne kvinner i undervisningen. Han fremstiller mange kvinner som religiøse forbilder ("identifikasjonsmodeller") når det gjelder omvendelse, disippelskap og tjeneste (jf. Mark 7,28f; 12,41-44; 14,3-9; Luk 7,32-37; 18,1-8; Joh 11,20-27. Han overskrider konvensjonelle grenser og åpner for en ny religiøs og sosial praksis (jf. Mark 5,25-34 og Luk 13,10-17 hvor Jesus gir en kvinne en æresbetegnelse som hun er alene om å bære i Bibelen: "Abrahams datter", og som uttrykker at hun er fullverdig medlem av Israels folk). I Jesu disippelfølge finnes, foruten de tolv apostlene, kvinner som tjente Jesus og de tolv med det de eide (Luk 8,1-3). Med enkelte kvinner førte Jesus regelrette 'læresamtaler' (jf. Luk 10,39; Joh 4,7-26; 11,26f). Jesu lære om ekteskapet medførte en stor endring i kvinnens rettigheter og plikter. Det var kvinner som først mottok englenes kunngjøring om Jesu oppstandelse, og som av Den oppstandne fikk i oppdrag å gå med budskapet om at Jesus var stått opp fra de døde.

På bakgrunn av den usedvanlig åpne og inkluderende holdning Jesus hadde overfor kvinnene og hvor radikalt han kunne bryte med kulturelle mønstre og normer når han fant det nødvendig (jf. Matt 9,11; 23,13-36; Mark 1,21-27; 7,1-23; Joh 2,14.17), kan man spørre hvorfor han likevel bare valgte menn til apostler. Ville det ikke på en spesielt overbevisende måte ha understreket det radikalt nye som Jesus sto for i forholdet til kvinnene om han hadde utvalgt en eller flere av dem til sine apostler? Og når han ikke gjorde det, er ikke det da et uttrykk for at han ikke ønsket at en kvinne skulle ha denne spesielle tjenesten? Argumentet kan ha en visse støtteverdi for et nei-standpunkt i kvinneprestespørsmålet, men det er ikke avgjørende. For vi må huske at Jesu valg av 12 disipler hadde en kulturelt betinget tegn- og symbolkarakter: De tolv Jesus valgte ut, skulle representere Israels tolv stammer. De var på sett og vis 'patriarker' i det nye Guds folk og vitnet om at Jesus var kommet for å frelse hele Israel. Denne symboleffekten hadde vanskelig kunnet bli ivaretatt om Jesus hadde valgt en (eller flere) kvinner som apostler. I spørsmålet om kvinnelig prestatjeneste har derfor henvisningen til at Jesus bare valgte seg menn som apostler, bare begrenset argumentativ verdi.

Noe annerledes forholder det seg med det faktum at det bare var de tolv apostlene som var til stede ved Jesu avskjedsmåltid. Dette måltidet ble holdt i rammen av et påskemåltid, og kvinner var hadde sin selvsagte plass i påskemåltidet og dets bordfelleskap. Men selv om de kvinnene som sto Jesus nærmest og som hadde fulgt ham på vandringen, også var i Jerusalem på dette tidspunkt, var de ikke med ved innstiftelsen av nattverden. Det er påfallende ettersom det ikke fortelles om noe slikt skille ved noen av de mange andre måltider der Jesus deltok. Men i vurderingen av dette argument må vi huske på den metodiske regel som sier at faktiskitet ikke må forveksles med normativitet, det vil anvendt på Jesu påskemåltid si at en av det forhold at det bare var menn til stede da Jesus innstiftet nattverden, ikke uten videre kan avlede en norm om at kvinner ikke kan opptre som sakramentsutdeler ved nattverden. Det samme prinsipielle forhold mellom faktiskitet/normativitet gjelder henvisningen til kvinnene som oppstandelsesvitner, noe som ofte anføres som et argument for kvinnelig prestatjeneste: En historisk beretning er ikke i seg selv normativ. Det er langt fra det historiske faktum at det var kvinner som var de første til å oppdage den tomme grav og å vitne for andre om Jesu oppstandelse, til å påstå at dermed skulle kvinner være innviet til hyrder og eldste. Noen lære om kvinnens roller og oppgaver i menigheten kan ikke utledes av denne fortellingen.

3.0 Nådegavene – alle kristnes gudgitte utrustning til tjeneste så Kristi kropp bygges opp

3.1 Alle kristne har en nådegave

Gud ønsker å engasjere alle i sin menighet. Både den nytestamentlige lære om nådegavene og den reformatoriske lære om de troendes – eller: det allmenne – prestedømme (jf. 1 Pet 2,5.9) fremholder dette. Alle menighetens lemmer – kvinner som menn – har et medansvar for menighetens liv og funksjoner. Alle kristne er utrustet med en nådegave fra Gud (jf. 1 Kor 12,7) og skal med sin personlige gave finne sin spesielle plass i fellesskapet, etter mottoet: "Rett person på rett plass til rett tid". Nådegavene skal brukes til tjeneste for andre (jf. 1 Pet 4,10), til å bygge opp det kristne fellesskapet (jf. 1 Kor 14,12).

3.2 Lemmer på Kristi kropp

Nådegevener er mange og forskjellige. Dette viser Paulus med bildet av kroppen og kroppsdelene (1 Kor 12,12-26). De kristne er en organisme, lemmer på Kristi kropp. Ånden knytter lemmene med deres ulike nådegaver sammen i et gjensidig forpliktende fellesskap.

Legemetanken vil forhindre enhver form for religiøs rangering, religiøst hierarki og åndelig arroganse (jf. 1 Kor 12,22-26). Alle lemmene er nødvendige og har samme rang og verd. Det rår en uoppløselig enhet lemmene imellom, på grunnlag av dåpen (jf. 1 Kor 12,13; Gal 3,28). Men samtidig er lemmene ulike og har "alle ulike oppgaver" (Rom 12,4). Enhetstanken henger altså på det sterkeste sammen med den faktiske ulikhet i utrustning og funksjoner. Gud gir hvert enkelt lem dets plass på kroppen slik han vil det (1 Kor 12,18). Denne ulikhet i oppgaver og funksjoner er en ressurs som skal forvaltes i gjensidig tjeneste og oppbygging av menigheten.

3.3 Kvinners tjeneste og nådegavene

I NT finner vi ikke en spesiell fordeling av nådegavene på henholdsvis kvinner og menn. Når Paulus i 1 Kor 14,26 fremholder at hver enkelt har noe å gi når de kristne kommer sammen (jf. NT05 nynorsk: "Når de kjem saman, har kvar av dykk noko å gje"), tiltaler han både menn og kvinner (NT05: "søsken"). Det er et omfattende samspill av menns og kvinners nådegavetjenester, og Guds ordning med menigheten kommer til uttrykk i dette samspill. Paulus nevner at kvinnene ber og profeterer i menigheten (1 Kor 11,5; 14,26), de har ulike tjenestestillinger i menigheten (Rom 16,1; 1 Tim 3,11; 5,9-10), og når apostelen oppfordrer de troende til å "undervise og rettlede hverandre" (Kol 3,16), er oppfordringen utvilsomt adressert både til kvinner og menn. Ikke minst finnes det en rekke eksempler på at kvinner inntar en viktig rolle i tjenesten med og for evangeliet.

3.3.1 Kvinner i arbeid for og med evangeliet i de paulinske menigheter

Paulus omtaler i sine brev en rekke kvinner som sine nære medarbeidere i arbeidet for og med evangeliet.

Blant de mange kvinner (i alt åtte) Paulus i Rom 16 nevner ved navn og som arbeidet "så mye for Herren" (Rom 16,12), er den jødekristne Priska. Hun spilte en meget betydningsfull rolle i misjonens tjeneste. Bymisjonen i Korint synes å ha utgått fra og hatt sitt sentrum i Priska og hennes mann Akvilas hjem i byen (jf. Apg 18,1-4). Senere samler de en husmenighet om seg både i Efesos (Apg 18,18-19) og i Roma (Rom 16,5). Paulus omtaler Priska som sin "medarbeider i Kristi Jesu tjeneste" (16,3), en betegnelse som ellers brukes om dem apostelen sto spesielt nær, for eksempel Timoteus (Rom 16,21) og Titus (2 Kor 8,23).

I Kol 4,15 omtaler Paulus *Nymfa* som vertinne for en husmenighet i Laodikea, jf. Lydia som ifølge Apg 16,14-15 stilte sitt hus til disposisjon og lot det bli Europas første misjonssenter (jf. også Maria i Apg 12,12). Som vertskap har disse kvinnene trolig hatt flere viktige roller i de eldste husmenighetene, bl.a. når det gjaldt forvaltning og administrasjon.

I menigheten i Filippi omtaler Paulus *Evodia* og *Syntyke* (Fil 4,2-3) som sine medarbeidere som hadde "kjempet" sammen med ham "for evangeliet" - et uttrykk for hans stor anerkjennelse av disse kvinnenes arbeid med å utbre evangeliet.

I NT05 har Paulus fått enda en kvinnelig medarbeider, nemlig *Junia* (tidligere oversatt som mannsnavn: Junias). Hun nevnes i Rom 16,7 sammen med mannsnavnet Andronikos, og det er rimelig å anta at de to er et ektepar, som Priska og Akvilas (16,3), og at Junia har vært aktivt med arbeidet for evangeliet. I Rom 16,1 får *Føbe* en spesiell anbefaling fra Paulus fordi hun har den høyt betrodde oppgaven å skulle overbringe Romerbrevet til menigheten. Føbe hadde en fast tjeneste i menigheten i Korintens havneby Kenkreæ, Paulus omtaler henne som

”menighetstjener” (gr. *diákonos*). Hun har vært i en innflytelsesrik posisjon som ga henne muligheten til å ”beskytte”, det vil si ta seg av og støtte Paulus og mange andre (16,2). Om fire av kvinnene som Paulus hilser til i Rom 16 (Maria, Tryfena, Tryfosa, Persis, 16,6.12) bruker han et uttrykk som betegner at de har gjort en stor og utrettelig innsats i menighets- og misjonsarbeidet.

3.3.2 Profet/profetisk tale i NT

Til grunn for det norske ordet ’profet’ ligger et gresk ord som betyr ’tale på en annens vegne’. En profet er en som taler på Guds vegne. Profeti er en av de forkynnelsens nådegaver Gud gir menigheten (jf. 1 Kor 12,28). De som taler profetisk, taler på grunnlag av åpenbaringer om skjulte ting i fortid og fremtid, og særlig i nåtid (1 Kor 13,2; 14,24-25.30): De taler inn i den aktuelle situasjon, slik at Ordet trenger inn i hjertene og avslører og dømmer et menneskes synd og dets ”innerste tanker” (1 Kor 14,25), og de taler til ”oppbyggelse, formaning og trøst” (1 Kor 14,3; jf. Apg 15,32). Den aktualiserende profetiske tale skjer normalt i den kristne forsamling. Leilighetsvis kan den utøves utenfor forsamlingen (jf. Apg 15,22-34 om Judas og Silas, ”som selv var profeter”, v. 32).

Profetiens gave synes ikke å ha vært en fast ordnet tjeneste knyttet til bestemte personer, slik tilfellet var med andre tjenester.

Profetisk tale/profeter i NT er ikke det samme som GTs profeter som autoritativt forkynte Herrens ord med et ”Så sier Herren”, dvs. alt de sa, var Guds ord og måtte anerkjennes som det. All profetisk tale i NT derimot skal ”prøves” - evalueres (1 Tess 5.20-21; 1 Kor 14,29) (av de som har det åndelige lederansvar i menigheten) for å avgjøre om talen er fra Gud, og det vil si: i samsvar med bibelsk lære. Den skal altså ikke godtas ukritisk (1 Joh 4,1). Profetier er ikke ufeilbarlige - da ville de være en ufeilbar autoritet i tillegg til Skriften. Det finnes ekte, og det finnes falske profeter (jf. Matt 7,15-20).

Profetiens gave er ikke det samme som undervisningens gave (jf. 1 Kor 14,6 og 1 Tim 3,2, hvor evnen til å lære andre er nevnt i listen over kvalifikasjoner for eldste, mens profetisk tale ikke er omtalt).

Profetisk tale er ikke autoritativ på samme måte som læreforkynnelsen/læretalen. Denne gir videre og utlegger en allerede gitt åpenbaring, Guds åpenbaring i sitt ord, mens profetien er en ’spontanåpenbaring’ (’impresjonistisk’). Denne distinksjonen mellom profeti og lære betyr likevel ikke at ikke profetisk tale kan romme læremessige elementer (og motsatt kan lære/undervisning romme profetiske elementer).

Profetisk tale skjer ikke bare gjennom dem som har det åndelige lederansvar i menigheten, men også (og oftere?) gjennom leke menn – og kvinner. Om kvinner som taler profetisk, jf. Apg 2,17; 21,9; 1 Kor 11,5.

4. Det kristne fellesskap som Guds familie/Guds husfolk – med egne ’husordninger’.

Jesus dannet et familiefellesskap blant sine etterfølgere. Når han kalte mennesker til etterfølgelse, var det et kall inn i hans familie. Den som i dette familiefellesskapet ”gjør Guds vilje”, kaller Jesus sin ”bror og søster og mor” (Mark 3,34-35).

Det familiefellesskap Jesus dannet, fortsatte som husfellesskap i de eldste kristne menighetene. Dersom familiemessige bånd ble brutt som følge av at mennesker ble omvendt til Jesus, fant de sin nye identitet og sitt sosiale nettverk i husmenighetene. I husmenighetene fant de sin nye identitet, sitt nye fellesskap og sitt nye sosiale nettverk. Her ble barrierer mellom jøder og hedninger, mellom frie og slaver, mellom menn og kvinner, mellom sosialt

høytstående og lavtstående, mellom lek og lærd, overvunnet, og medlemmene av husforsamlingene ble bundet sammen i en ny enhet gjennom troen på Kristus som alles Herre, jf. Gal 3,28 hvor Paulus understreker at rase, status og kjønn er uten betydning for den kristne selvforståelse.

Blant de mange uttrykk og betegnelser som NT bruker for å angi kristen identitet og selvforståelse, er det ord hentet fra familien som er brukt oftest. For de første kristne var det altså en nær sammenheng mellom familietanken og menighetsfellesskapet.

I de såkalte Pastoralbrevene (1 og 2 Tim, Tit) bruker Paulus ofte 'hus'-bildet om kirken.. Menigheten forstås som et "hus" og de troende som Guds husfolk (jf. Ef 2,19), jf. 1 Tim 3,15: Den "levende Guds menighet" er "Guds hus". Hele Første Timoteus' brev har til hensikt å vise de troende "hvordan en skal ferdes" i dette Guds hus. Som i hjemmene henvises de som hører kirken, Guds "storfamilie", til, til også der å leve i et forpliktende fellesskap med hverandre. "Hus"-modellen viser hvordan forholdet mellom menighetens lemmer skal være, jf. 1 Tim 3,4-5 hvor tilsynsmannens funksjoner i menigheten sammenlignes med husfarens i hjemmet, og Tit 1,7 hvor tilsynsmannen også er omtalt som den som forestår et hus: Han er en Guds forvalter ("husholder"). Sammenligningen mellom familierelasjonen og menigheten brukes også i 1 Tim 5,1-2. De ordninger og regler som gjelder for forvaltningen av hus og hjem, finner anvendelse også i menighetens fellesskap. De enkelte menighetslemmer forpliktes på en "husorden", med avgrensning av ansvarsområder. De apostoliske forordninger i Pastoralbrevene fungerer dermed som "husordninger". Når det i 1 Tim 2 gis forskrifter for gudstjenesten, tenkes samlingen av de troende nærmest som et 'familiestevne', som et storfamiliens fellesskap. I begge sammenhenger – hjem og menighet – gjelder de samme strukturer og ordninger: Som "husfaren" har en særskilt rolle og et gitt ansvar i forhold til de øvrige av husets medlemmer, har menighetens leder en husholderoppgave i menigheten, med et særlig ansvar for menighetens fellesskap. Som Guds husforvalter (Tit 1,7) har han en tjeneste som ifølge Pastoralbrevene ikke kan ivaretas av en kvinne uten at en grunnleggende Guds orden tilsettes. Som kvinnen skal underordne seg mannen i hjemmet (jf. Tit 2,5; jf. ellers grunnleggende til dette de såkalte hustavlene i Ef 5,22-6,9 og Kol 3,18-4,1), skal hun også underordne seg når menigheten kommer sammen (jf. 1 Tim 2,11f).

5.0 Underordning og hodestruktur

5.1 Menighetsledelse og underordning – 1 Tim 2

I 1 Tim kap. 2 gir Paulus forskrifter for menighetenes gudstjeneste, fra v. 9 forskrifter som angår kvinnene og deres opptreden, særlig i gudstjenesten (v. 9-15). Kvinnene oppfordres her til å "ta imot opplæring", det vil si gjøre bruk av de muligheter som foreligger (primært i gudstjenesten) til å ta imot den apostoliske lære. Opplæringen skal skje "i stillhet" (jf. v. 12: "hun skal være stille"), det vil si at hun skal lytte med en respektfull og forventningsfull holdning. Og den skal skje "i/med all underordning" (verbalt gjengitt "underordne seg i alt" i NT05). Underordningen forbereder i tekstsammenhengen læreforbudet i neste vers, der Paulus forbyr ("Jeg tillater ikke") kvinnen å "opptre som lærer" (NO 78/85) eller å "undervise" (NT05). En slik opptreden sidestiller Paulus med det at kvinnen skulle være "herre over mannen" (NO 78/85) eller, med oversettelsen i NT05, den som "bestemmer over mannen". "Bestemme over" vil ut fra sammenhengen særlig si: ha autoritet og myndighet over en annen = ha lederansvar.

Det foreligger altså i Pastoralbrevene en sammenkobling mellom læreforbud og underordning: Læreforbudet begrunnes i underordningsmotivet, og underordningen har læreforbudet som konsekvens. Kvinnen må ifølge Paulus ikke komme i en posisjon i forhold til mannen som kommer i konflikt med underordningsrelasjonen. Det skjer hvis hun opptrer

med læremyndighet i menighetssamlingene. Dette vil oppheve en ordning som apostelen ser begrunnet i skapelsens orden (v. 13-14).

Læreforbudet for kvinnen i 1 Tim 2 går ikke på enhver form for undervisning – det dreier seg ikke om et absolutt 'yrkesforbud', for på andre steder i Pastoralbrevene forutsettes det at kvinnene har del i ulike former for undervisning (jf. 1 Tim 3,11; 5,9-10; 2 Tim 1,5; 3,15; Tit 2,3-4).

Pastoralbrevene fremholder lærevirksomheten som avgjørende viktigmiddel når det gjelder å sikre kirkens identitet og integritet, særlig når vranglæren truer. Den omfatter den læremessige forkynnelse og ansvaret for å ta vare på den "vagre skatten", den overleverte apostoliske lære (jf. 1 Tim 6,20; 2 Tim 1,12.14). Denne læremyndigheten er på en spesiell måte knyttet til lederfunksjonen i menigheten, som er forbeholdt menn. Det Paulus ifølge Pastoralbrevene sier kvinnene ikke skal, er altså å 'offentlig' (ved menighetssamlingene) formidle den autoritative apostoliske lære, som om de var tiltrodd det overordnede ansvar (tilsynsansvaret) for den apostoliske læreforbidning.

5.2 Hode-strukturen

Underordningstanken er blant de aller viktigste begrunnelser for urkirkens og oldkirkens praksis med ikke å tilsette kvinner i menighetsledende posisjoner. Kvinnen kunne ikke ha oppgaven som menighetens leder fordi dette ville bryte med læren om kvinnens underordning under mannen. Denne lære gir Paulus uttrykk for også når han på et par steder taler om mannen som kvinnens "hode". I 1 Kor 11,3 skriver han: "Jeg vil dere skal vite at Kristus er enhver manns hode, mannen er kvinnens hode, og Kristi hode er Gud", og i Ef 5,23: "Mannen er kvinnens hode, slik Kristus er kirkens hode". En taler i denne sammenheng gjerne om en 'hode-struktur' (eller – etter det greske ordet for 'hode' – 'kefalé-struktur') hos Paulus.

Den tradisjonelle tolkning av talen om mannen som kvinnens "hode" i familie og menighet har vært at det er mannens oppgave å ha lederansvaret i disse sammenhengene. Med en slik forståelse blir hode-strukturen et viktig argument mot kvinnelig lederskap i menigheten.

Nå er det i de senere år reist innvendinger mot denne forståelsen av det greske ordet *kefalé*. Det er blitt hevdet at det betyr kilde/opprinnelse/begynnelse heller enn autoritet. Ifølge denne tolkning sier Paulus ved bruken av ordet *kefalé* i 1 Kor 11,3 at mannen er kvinnens opphav fordi Gud ifølge 1 Mos 2,21-23 skapte kvinnen før mannen og av mannen.

Denne forståelse er teologisk mulig. Men den er filologisk ikke den mest sannsynlige (jf. bruken av ordet "hode" på steder som Ef 1,22 og Kol 2,10 hvor det utvilsomt må bety autoritet/myndighet, ikke opphav).

Paulus foretar i 1 Kor 11,3 en sammenligning mellom de ulike relasjonene Gud/Kristus, Kristus/mannen, mannen/kvinnen. Hovedprinsippet for de tre hoderelasjonene i 1 Kor 11,3 er: grunnleggende enhet i ulikhet. Apostelen forankrer hode-strukturen i Guds vesen, og forholdet mellom Gud og Kristus blir en modell for mann-kvinne-reelasjonen. At Gud er Kristi hode, innebærer ikke noen forskjell mellom Gud og Kristus hva verd og rang angår. De er jevnlike - Jesus er jo "av samme vesen" som Gud, han er selv Gud (jf. Rom 9,5; Kol 1,15-20; Tit 2,13) – men ulike i sitt innbyrdes forhold. Det ligger heller ikke noe mindreverdige for mannen i å ha Kristus som hode eller for kvinnen å ha mannen som hode. Hode-strukturen i 1 Kor 11,3 er altså ikke hierarkisk å forstå, som en nedadstigende rekkefølge Gud/Kristus, Kristus/mannen og mannen/kvinnen, slik at kvinnen skulle befinne seg nederst på rangstigen og stå lenger borte fra Gud enn mannen.

Efeserbrevets hode-tekster viser oss ellers at i den grad vi bruker ord som autoritet og myndighet om mannens hode-funksjon, må denne forstås – og praktiseres! – som omsorgs- og tjenesterettet myndighet, i overensstemmelse med Jesu ord: "Lederen skal være som en tjener", Luk 22,26.

5.3 Hodestruktur – hvorfor bare i hjem og kirke?

Det reises ofte den innvending mot normerende bruk av hode-strukturen i ekteskapet og menigheten, at det er tilfeldig og inkonsekvent å la den gjelde bare der og ikke også i samfunnet, på det sosiale og politiske område. Skulle det her finnes en inkonsekvens, må den sies å foreligge i Bibelen selv. For her er det omtalt en rekke kvinnelige øvrighetspersoner, uten at det stilles noe spørsmål ved deres autoritets legitimitet, jf. for eksempel at Jesus taler positivt om den regjerende dronning av Saba, Matt 12,42.

Men relasjonene mellom individene i henholdsvis ekteskapet og samfunnet er av forskjellig karakter. I samfunnet konstitueres forholdet mellom mennesker ved politiske og sosialøkonomiske ordninger og styringsstrukturer, i ekteskapet er forholdet mellom mann og kvinne konstituert ved den seksuelle relasjon ("de to skal være ett") og ved det etiske, offentlige løfte om kjærlighet og livslang troskap. Det forhold mellom mann og kvinne som skildres for eksempel i Ef 5, gjelder innen ekteskapet i en kjærlighetsstruktur og kan derfor ikke overføres på relasjonene mellom mann og kvinne i samfunnslivet. I samfunnet gjelder hode-strukturen politisk/funksjonelt fordi relasjonene er politisk/funksjonelle (øvrighet/underordnede, jf. Rom 13,1) - og her kan kvinner være "hode", også for menn. I ekteskapet er hode-ordningen kjønnsbestemt, knyttet til det organiske kjærlighetens livsfellesskap mellom mann og kvinne. Og også i menigheten er fellesskapsstrukturen en annen enn i samfunnet, jf. Jesu ord i Mark 10,42-43 (jf. Luk 22,25-26) om at det blant Jesus disipler ikke er som i forholdet mellom øvrighet og samfunnsborgere, som er preget av maktstrukturer. I disippelfellesskapet skal lederen være som en tjener, den som vil være den fremste, skal være alles slave.

6. Hyrde- og læreembetet – et apostolisk mannsembete

Det kirkelige embete, forstått som en særskilt tjeneste med Ord og sakrament, er etter luthersk lære et ledd i Guds frelseshusholdning. Det er innstiftet for at mennesker skal nå til den rettferdiggjørende tro (CA 5) og for å oppholde denne tro ved nådens midler. Det skal også føre tilsyn med menigheten, bl.a. ved bruk av nøklemakten (kirke- og læretukt). Kristus har gitt embetet som en gave til sin kirke (jf. Ef 4,8.11) og knyttet det til personer, ikke bare til funksjoner.

Bekjennelsen (CA 28) knytter embetet til apostlene: I og med utsendelsen av apostlene innstiftet Kristus tjenesten med ord og sakrament. Vel er apostlenes oppdrag i én forstand unikt og begrenset til de første innehaverne (de tolv + Paulus, som har sin autoritet fra Herren selv på samme måte som de andre apostlene), for det hviler på Jesu direkte historiske kall og utsendelse og på apostlenes stilling som oppstandelsesvitner. Apostolatet står derfor i en åpenbarings- og frelseshistorisk særstilling. Men samtidig er det en kontinuitet mellom apostlene og deres fullmakt og den hyrdetjeneste som vi møter i de første kristne menigheter under forskjellige titler og betegnelser, bl.a. eldstebetegnelsen. Steder som Apg 15,2.6; 16,4; 20,17 og 1 Pet 5,1 viser at eldstetjenesten er blant de faste tjenester som ses i relasjon til og forlengelse av aposteltjenesten, og som har et særskilt leder- og læreansvar. Det apostoliske oppdrag skal føres videre også i etterapostolisk tid (jf. Apg 20,18-35; 2 Tim 2,2) ved at mennesker utsendes og utrustes med spesiell fullmakt. Det spesielle Ordets embete er en delvis videreføring av apostolatet og derfor et apostolisk embete. Dette embete er det som ifølge NT ikke skal innehas av kvinner, til forskjell fra nådegavene (jf. ovenfor 3.3).

Det kirkelige embete er et hyrdeembete (jf. Joh 21,15-17; Apg 20,28; Ef 4,11) som Jesus Kristus selv, "overhyrden", utøver sin hyrdetjeneste igjennom (jf. 1 Pet 5,1-4), kirkens hyrder er budbærere på Kristi vegne (jf. 2 Kor 5,20; Luk 10,16).

I klassisk luthersk lære utgjør det allmenne prestedømme et praktisk-kirkelig fundament som gir alle menighetens lemmer et medansvar for kirkens tjeneste. Det er ikke noe konkurranseforhold mellom kirkens embete og det allmenne prestedømme, men de to står i et avhengighetsforhold til hverandre, slik vi ser det allerede i NT.

Endelig skal det nevnes at ifølge den lutherske bekjennelse (CA 14) må den som skal utøve tjenesten med ord og sakrament, være ”rett kalt”. Enhver kristen *kan* i og for seg, i kraft av det allmenne prestedømme som enhver kristen ved dåpen er innviet til, forkynne Ordet og forvalte sakramentene. Men ikke enhver kristen *skal* gjøre det, bare den som er rettelig kalt (jf. Luthers berømte ord i hans skrift ’Til den kristelige adel’: ”Det som er krøpet ut av dåpen, kan rose seg av allerede å være innviet til prest, biskop og pave, selv om det ikke sømmer seg for enhver å utøve et slikt embete”). Og til den ”rette kallelse” hører det at det er en mann og ikke en kvinne som kalles.

7.0 Noen hermeneutiske overveielser

7.1 Den gang da, men ikke nå?

En av de faktorer som er med å avgjøre ens syn på kvinnens tjeneste i menigheten, er hvordan en prinsipielt ser på spørsmålet om nytestamentlige bud og formaningers såkalte tids- og kulturbestemthet eller -betingethet. Sondringen mellom hvilke av disse som er allmenngyldige og tidløse og dermed forpliktende for oss i dag, og hvilke vi med god bibelsynsmessig samvittighet kan – og skal! – anse som ikke lenger forpliktende for oss i vår tid, er et hermeneutisk (= fortolkningsmessig) sammensatt spørsmål. Arbeidet med å sortere det etiske materialet i Bibelen med henblikk på hva som er relevant og forpliktende for vår tid, og hva som ikke er det, må skje på en metodisk bevisst måte, med bruk av nærmere definerte – og dermed etterprøvbare – retningslinjert og kriterier.

I spørsmålet om forholdet mellom mann og kvinne i hjem og menighet er det klart at de sosiologiske og kulturelle referanserammer for bruken av de aktuelle tekster er annerledes i vår tid enn i bibelsk tid. Men det syn på forholdet mellom mann og kvinne og deres respektive tjenester som vi møter i NT, er ikke fremkommet som et resultat av større eller mindre påvirkning fra omgivelsene (hedenske/jødiske), som ofte var sterkt patriarkalske. Var de det, ville ikke de bibelske tekster om menns og kvinners tjeneste kunne appliseres på vår tid, men var bare mer eller mindre interessante historiske eksempler på hvordan det en gang var. Men synet på mannlig-kvinnelig har i NT en organisk forbindelse med det nye livet i Kristus og innebærer en i forhold til datidens konvensjoner radikal omvurdering av mann-kvinne-relasjonen. Dets ”tidsbetingethet” er dets ”Kristus-betingethet”. Derfor er vi også i dag forpliktet på de bibelske tekster om forholdet mellom mann og kvinne i hjem og menighet.

7.2 De to ”tekstrekker”

En samlet oversikt over hva NT sier om menns og kvinners tjeneste, viser at i de fleste tekster inkluderes kvinner i ulike tjenester, mens det i noen tekster legges restriksjoner på deres tjeneste: Det er visse oppgaver kvinnen avgrenses fra, og som bare skal ivaretas av menn.

Det viktige hermeneutiske spørsmål er da: Hvordan skal forholdet mellom disse to ’tekstrekke’ tilrettelegges og forstås? Ulikt svar på dette spørsmål viser seg ofte å føre til ulikt syn på spørsmålet om kvinnens tjeneste i menigheten. Følgende tre modeller anlegges i debatten:

a) De to ”tekstrekke” viser at forfatteren (Paulus) er usikker på hva han selv ’egentlig’ mener, han er noe forvirret i dette spørsmål.

- b) Restriksjonstekstene er situasjonsbetingede unntak. Helt spesielle forhold i menighetene disse tekstene er adressert til, gjør at Paulus unntaksvis må begrense kvinners tjeneste.
- c) De to ”tekstrekkenene” omhandler prinsipielt sett ulike tjenester. Restriksjonstekstene er begrunnet i den samlede bibelske lære om forholdet mellom mann og kvinne.

8. Epilog

Spørsmålet om kvinners og menns tjeneste i menigheten er ikke bare et lite bispørsmål eller bare et rent praktisk ordnings- og hensiktsmessighets spørsmål, men det henger sammen med vesentlige punkter i den kristne tro og lære.

En gjennomgang av NTs samlede vitnesbyrd om kvinners tjeneste i menigheten viser at det lyder et klart og mangesidig ja til kvinnen og hennes tjeneste(r). Kvinnen hører i kirkens første tid vesentlig – og godt synlig! – med i menighetens samlede tjenestefellesskap. Samtidig er det – som en markering av den kjønnenes egenart og forskjellighet som Skriften bevitner – en særskilt tjeneste som forbeholdes mannen, og som han innsettes i: den apostoliske tjeneste med ansvaret for forvaltningen av nådens midler og den ledelse som er knyttet til dette (”lære- og hyrdeembetet”).

Bibelens nei til å la en kvinne inneha denne spesielle hyrdetjeneste har i kirkens historie ofte fungert som et overdimensjonert eller generelt nei, noe som langt på vei har usynliggjort kvinnen og hennes tjeneste, i strid med Skriftens omfattende ja til kvinners tjeneste for og med evangeliet.

DELK har en bibelsk forpliktelse til å legge til rette for en praksis der den rike nådegaveutrustning som kvinner like vel som menn har del i, får utfolde seg – til Guds ære og til menighetens oppbygging. Den store ressurs som kvinnene og deres nådegaveutrustning er, må utnyttes i et dynamisk og kreativt samspill med de menn som er satt til å ha hyrdeansvaret og til å være ”husfar” for Guds folk. Ikke minst må dette skje når menigheten samles: Her må det være plass for menighetslemmenes ulike Åndsgaver, mangfoldet av også kvinners ulike gaver må komme til sin rett og utfoldes, samtidig som ’hode-strukturen’ ivaretas. Også når menigheten samles, ja, nettopp da! - bør det synliggjøres at mann og kvinne hører sammen i Herren som en enhet, at heller ikke her er mannen (noe) uten (uavhengig av) kvinnen, og kvinnen ikke (noe) uten (uavhengig av) mannen (jf. 1 Kor 11,11).

9. Konklusjon – konkrete retningslinjer

Delk vil i sine menigheter etterstrebe ordninger som gjenspeiler Bibelens lære om forholdet mellom mann og kvinne.

Hyrde- og læreembetet som i Delks grunnregler er tillagt prest og eldste, ivaretas derfor av menn.

Denne ordnede tjeneste utøves:

- i menigheten generelt gjennom prestens og de eldstes forkynnelse, ledelse, veiledning og tilsyn*
- i gudstjenesten gjennom prestens liturgiske ledelse, forkynnelse og sakramentforvaltning*
- i oppbyggelsesmøter gjennom de eldstes ledelse og forkynnelse*
- i skolen gjennom prest eller eldsts deltagelse i skolestyre og prestens øvrige deltagelse i skolen (se egen veiledning)*

Kvinner og menn utfolder sine ulike nådegaver - i menighetssamlingene og i menighetens liv utad – i dynamisk samspill med de menn som er satt til å utøve hyrde- og læreembetet.

Både kvinner og menn kan formidle Guds ord ”til oppbyggelse, formaning og trøst” (1 Kor 14,3) i gudstjeneste og oppbyggelsesmøte når en prest eller eldst ivaretar samlingens læremessige forkynnelse.

Både kvinner og menn kan delta i ledelsen av et oppbyggelsesmøte når hyrde- og læreansvaret ellers er tydeliggjort og ivaretatt

Hyrde- og læreembetet er pålagt en særlig plikt til å fremme mangfoldet av både kvinner og menns nådegaver i menighetens samlinger

Et vedlegg til "Grunnlagsdokumentet om kvinner og menns tjeneste i menigheten."

Vedtatt av DELKs hovedstyre den 19. mars 2010

1 Kor 14,33b-38

Tradisjonelt er avsnittet 1 Kor 14,33b-38 blitt tillagt stor vekt i spørsmålet om kvinnens tjeneste i menigheten. Utsagnene om at "kvinnene skal tie når menigheten samles" og at det "ikke er tillatt for dem å tale" under gudstjenesten (14,34), er blitt tolket som et forbud for kvinnen mot å inneha kirkens lære- og hyrdeembete. De siste tiårene er denne klassiske forståelse av tekstavsnittet i 1 Kor 14 blitt anfektet av stadig flere, også fra konservativt kristent hold. Det må innrømmes at teksten byr på fortolkningsmessige vanskeligheter når det gjelder flere detaljspørsmål. Men som det vil fremgå av det følgende, er det fremdeles gode grunner til å fastholde den tradisjonelle forståelse av hovedsaken i denne teksten: at det er en gudgitt ordning at kvinnen ikke skal inneha hyrdetjenesten i menigheten.

Sammenhengen

1 Kor 14,33b-38 er avslutningen på et lengre avsnitt over tre kapitler (12-14) der Paulus, til dels meget detaljert, gir undervisning og rettledning om ulike spørsmål i forbindelse med menighetssamlingene i Korint, særlig angående nådegavene, hvor grunnregelen er at "alt" må "tjene til å bygge opp" (14,26). Etter å ha gitt veiledning om tungetale og om profetisk tale (v. 26-32), og med v. 33a som et overgangsvers, går apostelen fra v.33b av over til å gi konkret veiledning om kvinnens opptreden i menighetens forsamling. De to siste versene i 1 Kor 14 (v. 39-40) er en konkluderende avslutning (jf. "derfor") når det gjelder de forhold ved menighetssamlingene som Paulus har rettleidet om i dette kapitlet.

Argumentasjon og begrunnelse

Paulus anfører en rekke ulike argumenter som begrunnelse for forbudet til kvinnen om å tale i menighetens forsamling:

Det felleskirkelige ("økumeniske") argument: Ordningen Paulus påbyr for menigheten i Korint når det gjelder kvinnens opptreden under menighetssamlingene, er allmennkirkelig praksis. Den gjelder "i alle de helliges menigheter" (v. 33b). Det gis ingen dispensasjon for menigheten i Korint til å oppheve en ordning som praktiseres i hele den apostoliske kristenhet.

Underordningsargumentet: "de skal underordne seg" (v. 34). Det sies ikke direkte hvem kvinnene skal underordne seg, men ut fra sammenhengen (v. 35) er det rimelig å anta at underordningen gjelder i forhold til deres ektemenn. Taleforbudet blir da et uttrykk for hva kvinnens underordning under mannen konkret innebærer for hennes opptreden under menighetssamlingene. I den greske grunnteksten er setningsdelen "Det er ikke tillatt for dem å tale" knyttet tett sammen med ordene om at de skal underordne seg: Å la kvinnen tale i gudstjenesten ville innebære at hun kom i en posisjon i forhold til mannen som kom i konflikt med underordningsrelasjonen, ja, den ville i praksis oppheve underordningen.

Skriftargumentet: Paulus henviser, som et tilleggsargument ("slik også loven sier) til loven: Det er usikkert hva apostelen mer presist sikter til når han her også påberoper seg Guds ord i den gamle pakt. Paulus begrunner andre steder underordningsprinsippet ut fra skapelsesberetningen, og det kan være det han har i tanke her med henvisningen til "loven". Eller det dreier seg mer generelt om den gammeltestamentlige Gudsåpenbaring i sin helhet.

Sømmelighetsargumentet: "For det er skam (kan også oversettes: det sømmer seg ikke) for en kvinne å tale i menigheten" (v. 35). Dette argumentet er trolig ikke en henvisning til at det ville bryte med datidens konvensjonelle skikk og bruk og regler for anstendighet om kvinnen talte i

forsamlingen, men det sikter til at slik opptreden er uforenlig med Guds vilje og ordning for forholdet mellom mann og kvinne.

Forkastelsesargumentet: ”den som ikke godtar dette, blir ikke selv godtatt” (v. 38). Oversettelsen av dette verset varierer alt etter hvilke håndskrifter som legges til grunn: Norsk Bibel oversetter: ”Men om noen ikke skjønner dette, så får han la det være!” Formuleringen er med denne oversettelsen uttrykk for en noe oppgitt apostel: Om noen ikke vil forstå det han skriver, så får det være hans egen sak, og det nytter ikke å diskutere med ham. Med oversettelsen ” ”den som ikke godtar dette, blir ikke selv godtatt”, får utsagnet i v. 38 et langt alvorligere innhold. Det kan bety at den som ikke aksepterer det Paulus skriver om at kvinnen ikke skal tale når menigheten samles, ikke godtas – av Gud og menigheten - som profet eller som en som prøver profetisk tale. Men mer sannsynlig sikter utsagnet til at den som ikke vil godta taleforbudet for kvinnen, ikke selv blir godtatt av Gud på dommens dag. At det å la være å godta ”Herrens bud” og den apostoliske formaning om kvinnens opptreden i menighetens forsamling har den konsekvens at det fører til forkastelse i Guds eskatologiske dom, gir formaningen et veldig alvor.

Ordensargumentet: Dette argumentet er ikke nevnt i avsnittet 14,33b-38, men det finnes både umiddelbart før (v. 33a: ”Gud vil ikke uorden, men fred”) og like etter (v. 40: ”la alt gå ... ordentlig for seg”, eller: ”la alt skje ... med orden”). ”Orden” sikter her ikke til god møtekultur når de kristne kommer sammen, men til en ordning Gud har fastsatt for menighetens liv. Enhver må innordne seg denne ordning.

Selve taleforbudet

Hvordan er taleforbudet i 1 Kor 14 nærmere å forstå innholdsmessig? Hva refererer det seg konkret til? En sammenligning med 1 Kor 11,5 viser at det ikke kan dreie seg om et generelt og absolutt taleforbud for kvinnene i menigheten. For i 1 Kor 11,5 konstateres det som noe selvfølgelig at en kvinne kan be og profetere under menighetens samling. Et absolutt forbud ville også stride mot Paulus' helhetssyn på kvinnens rolle i menigheten. En mulig innholdsbestemmelse av taleforbudet kan ta sitt utgangspunkt i den prøving av profetisk tale som er nevnt i v. 29: Kvinnene skulle tie når den profetiske tale skulle prøves, for det ville innebære at de kom til å prøve menns profetiske tale, noe som ville være i strid med underordningspåbudet. Men den Paulus forbyr kvinnene, synes primært å referere seg til spørsmål de stiller i gudstjenesten med sikte på å lære noe (v. 35a). Forkynnelsen i paulinske menigheter synes, i alle fall iblant, å være fremført dialogisk og ha form av en læresamtale. Det å stille spørsmål inntok en viktig rolle i samtalen, og den som gjorde det, kunne lett komme til å opptre som lærer i gudstjenesten. Det kan være denne deltakelse i læresamtalen Paulus forbyr kvinnen. Eller: Den tale kvinnen ikke tillates å utøve, kan mer generelt være det som kan kalles læretalen = den autoritative formidling av apostolisk lære (jf. læreforbudet i 1 Tim 2,12). Uansett den nærmere forståelse av hva taleforbudet konkret innebærer, synes det å omfatte det lære- og forkynnelsesmessige. Og den nære kobling som foreligger mellom underordning og taleforbud (v. 34, se ovenfor), tilsier at den tale som er forholdt kvinnen, er den form for tale som ikke lar seg forene med kvinnens underordning under mannen; det er, sett i helbibelsk sammenheng, den autoritetsutøvende apostoliske tale.

Avslutning

Som vist ovenfor bruker Paulus usedvanlig sterk argumentasjon for å begrunne taleforbudet til kvinnen. Og argumentasjonen er av prinsipiell teologisk karakter, apostelen argumenterer ikke ut fra samtiden eller tidsbestemte faktorer. Dette innebærer at den avgrensning i kvinnens tjeneste i menigheten som kommer til uttrykk i 1 Kor 14,33b-38, er å anse som en gudgitt ordning. Å erklære den som ikke gyldig for vår tid, er å annullere det bibelske helhetssyn på forholdet mellom mann og kvinne, et forhold som ifølge apostelens rettleiding også skal komme til konkret, synlig uttrykk i menighetens forsamling i form av tjenstedifferensiering når det gjelder menns og kvinners tjeneste.

D:\DELK\000.3 håndbok\kvinner og menns tjeneste.doc